

Hoofdredacteur ESB
a.jolink@sdu.nl

Maatwerk

Volgens Protagoras is de mens de maat van alle dingen maar sinds de JSF-affaire in de Tweede Kamer heeft de twijfel toegeslagen. Met een dreiging van een kabinetscrisis, ten tijde van de ernstigste recessie in tachtig jaar, over een besteding van een procent van de ING-steun, is de vraag over de maat der dingen pregnant aanwezig.

Volgens Protagoras is de mens de maat van alle dingen maar sinds het vakbondsvoorstel over de honderd procent aanvulling op de deeltijd-WW heeft de twijfel toegeslagen. Met het onmogelijk maken van deeltijd-WW ten tijde van een dreigende werkloosheid, die de huidige arbeidsmarktdelnemers nog niet hebben mogen ervaren, ligt de vraag naar de maat der dingen weer op tafel.

Volgens Protagoras is de mens de maat van alle dingen maar sinds de kunst uit de zeventiende eeuw het slachtoffer is geworden van de beleggingspraktijken van een enkeling is de roep om een nieuwe maatvoering in de beleggingswereld meer dan prangend.

In de huidige economische recessie is het gevoel voor maat schijnbaar afwezig. Dit betreft zowel de overtreffende trap in beursnoteringen, de aanpassingen van het CPB als het gaat om voorspellingen over de economisch toestand, alsook de betalingen aan wanordelijke bankbestuurders. Het gebrek aan gevoel voor maat is deels te verklaren uit de samenvloeiing van de economische warme golfstroom van vóór de kredietcrisis en de kille economische ijswateren die de recessie omringen. Deze samenvloeiing van goede tijden en slechte tijden kan slechts tot verwarring en inschattingfouten leiden. Wellicht dat in 2019 de periode tien jaar eerder ook als overgangperiode wordt geclassificeerd. Maar op dit moment is ook in die beschrijving van deze transitieperiode de maat op dit moment volledig zoek: volgens sommigen zal na 2009 alle

economische ellende weer verdwenen zijn terwijl anderen dit jaar zien als de overgang naar de *dark ages* van de 21ste eeuw. De tijd zal het leren. Een meer voor de handliggende reden voor de schijnbare maatloosheid van deze tijd is de peristaltische beweging van de economie zelf, waarin de recessie zich als een spasme door de sectoren van de Nederlandse economie voortbeweegt. De maat der dingen wordt dan volledig bepaald door het perspectief dat wordt geboden door de plaats in de keten van de economie: wie aan het begin van de keten zit, zoals de uitzendbranche, zal de economische gevolgen eerder merken dan wie later in de keten zit. De positie in de keten en het moment van peiling bepalen dan grotendeels de maat der dingen. In dat opzicht had Protagoras toch gelijk: ieder mens kan een ander mening hebben over de waarheid. De gedachte van de peristaltische bewegingen in de economie is alles behalve origineel en werd al door Bernard Chait in 1938 verwoord in zijn proefschrift *Les fluctuations économiques et l'interdépendence des marchés*. In die tijd kreeg het proefschrift alleen de aandacht van Jan Tinbergen, maar het zou nu veel meer aandacht verdienen.

Maar waarschijnlijk is de echte reden achter de maatloosheid der dingen veel eenvoudiger: gebrek aan collectiviteitsoverzicht. Het lijkt ondenkbaar dat in tijden van diepe crisis de aandacht uitgaat naar de aanschaf van een wapenuitrusting met relatief beperkte economische uitstraling daar waar andere uitgaven effectiever zouden zijn. Het lijkt ondenkbaar dat een deel van de bevolking zich aan de inkomensgevolgen van een crisis kan onttrekken terwijl anderen de klappen opvangen. Het lijkt ondenkbaar dat publieke goederen worden ingezet om het persoonlijk eigen belang af te dekken. Maar de praktijk laat het tegendeel zien.

De macroeconomie is per definitie een collectieve onderneming waarin de verwevenheid van de economische relaties het succes van een economie verklaren. In die zin is niet de mens maar de collectiviteit de maat der dingen. Als het slechter gaat met de economie gaat het slechter met het collectief en moet iedereen een stapje terug. De maat van het collectief is de maat van sectoren en productieketens, van werknemers en werkgevers, van publiek belang en van privaat belang. De maat der dingen is maatwerk. Kunnen we ons daar nu eens mee bezighouden?